

JOGGYAKORLAT

CSORDÁS Eörs

Képtelenség a házastársi életközösség vállalására homoszexualitás miatt

A homoszexualitás napjainkban széltében-hosszában, különböző szempontból vitatott téma. Az Egyház sem maradhatott néma ebben a kérdésben. A Hitvani Kongregáció 1986-ban Ratzinger bíboros nevével fémjelzett levelében a világ püspökeihez fordult a homoszexuálisok lelkipásztori gondozásával kapcsolatban. A levél leszögezi, hogy ez a rendetlen hajlam, ha nem is minden esetben bűnös, de minden esetben ellenkezik az ésszerű cselekvési renddel és ezért erkölcsileg rossznak minősítendő. Éppen ezért – olvashatjuk az említett levélben – bár foglalkoznunk kell ezekkel az emberekkel is, hiszen Isten minden embert meghívott az üdvösségre, de a kérdéssel kapcsolatban az Egyház két évezredes szilárd és világos tanítását akkor sem változtathatja meg, ha a világi törvények és korunk erkölcsi felfogása mást javall.¹

Napjainkban többen liberális világnézetet követve elfogadják, sőt néhány ország jogrendje támogatja, de legalábbis lehetővé teszi a homoszexuálisok egymás közötti „házasságát”. Mózes azt, ha „*valaki férfival hál együtt, úgy, ahogy asszonnyal szoktak együtt hálni*”, halállal rendelte büntetni (vö. Lev 20,13). Az ilyenfajta „házasságot” az Egyház is teljes mértékben elutasítja, tanítva, hogy ez a fajta nemi kapcsolat a férfi és a nő Istentől akart szent és áldott kapcsolatának lényegével és természetes rendeltetésével ellenkezik.²

Az említett párkapcsolatok soha nem jelenhetnek meg az egyházi bíróságon, hiszen ezeket a párkapcsolatokat, még ha egyesek „házasságnak” is nevezik, az Egyház mint házasságokat nem létezőknek tekinti. A homoszexuálisok közül azonban többen, akár rábeszélésre, akár fedő célból, vagy annak a reményében, hogy kigyógyulnak, heteroszexuális kapcsolatot kísérelnek meg, és házasságot kötnek. Ezek a házasságok már tárgyai lehetnek a kánoni pernek. Ilyen és ebben az értelemben az egyházi bíróságok joggyakorlatában többször találkozhatunk a homoszexualitás problémájával.

Homoszexualitás alatt értjük az azonos neműek iránti erotikus vonzalmat, amely érdektelenséggel vagy idegenkedéssel párosul a másik nem iránt.³ A

¹ Vö. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula Homosexualitatis problema ad universos catholicae ecclesiae episcopos*. 1 octobris 1986: EV 10/924.

² Vö. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio persona humana de quibusdam quaestionibus ad sexalem ethicam spectantibus*, 29 decembris 1975: EV 5/1729.

³ B. MAGEE, *One in Twenty*, London 1966, eloszóban.

homoszexualitást illetően tehát két irányultságot fedezhetünk fel. Az első az azonos neműek iránti vonzalom, a másik a más nemű iránti ellenszenv.

1. Az 1980-as évek előtti ítéleteiben az Apostoli Szentszék Bírósága az azonos nem iránti vonzalomra tette a hangsúlyt, noha különböző percímen vizsgálta a házasság érvényességét ill. érvénytelenségét. Ezek a különböző percímek a.) az impotenciától különböző akadály, b.) funkcionális impotencia, c.) értelmi fogyatékoság, d.) részleges színlelés, e.) ítéloképesség hiánya.⁴

a-b.) A hatályos jogban impotenciáról csak megelőző és örökös közösülési képtelenségről beszélhetünk. Az impotencia lehet organikus vagy funkcionális. Az organikus impotenciának és a homoszexualitásnak, mint szexuális orientációs zavarnak semmi köze egymáshoz. Egészen szélsőséges esetben előfordulhat a homoszexuális részéről fennálló funkcionális közösülési zavar, bár ez nem jellemző. Bizonyítása nehézkes, hiszen általában pszichés hátterű működési zavarról van szó. Több esetben támadták meg a házasság érvényességét a homoszexuális részéről fennálló impotencia percímen. Ha bizonyítható is volt impotencia, de a vizsgálat során kiderült, hogy ennek az állapotnak örökös volta nem volt egyértelmű. Igazolható volt azonban a házasság el nem háltsága. A bíróság javasolta, hogy terjesszék az ügyet a Szentatya elé a megkötött, de el nem hált házasság alóli felmentés megadására (vö. CIC 1698. k. 2. §).⁵

c.) Előfordult többször, hogy keresetlevelet nyújtottak be az egyházi bírósághoz megtámadva a homoszexuális személlyel kötött házasság érvényességét, és pedig *elmezavar* percímen. A Rota alapállása napjainkban az, hogy az elmebeteg lehet homoszexuális, ám nem azért homoszexuális mert elmebeteg.⁶ A kérdéssel kapcsolatban egy Ewers előtt hozott ítéletben ezeket olvashatjuk: „*ma semmiképpen sem fogadhatjuk el, hogy a szexuális zavarok egyszerűen elmebaj következményei*”.⁷

d.) Érvénytelen a házasság, ha egyik vagy mindkét fél pozitív akarati cselekedettel kizárja a házasság valamely lényeges elemét vagy tulajdonságát (vö. CIC 1101. k. 2. §). Navarrete véleménye szerint a házasság szentágostoni hármassága, a felbonthatatlanság, a hűség és a gyermekáldás, legalábbis tágabb értelemben magába foglalja a házasság valamennyi lényeges elemét és tulajdonságát.

A XX. század első felében elég gyakori volt, hogy felperes a homoszexuális alperes részéről fennálló *hűség* kizárása címén perelte a házasságot. Egy Massimi előtt hozott ítélet kifejtette, hogy „általános vélemény” szerint a homoszexuális „házasságtörése” hasonló a *szodómiához*, hiszen a szodómia esetén is a vétkes fél testét megosztva teljes mértékben megszegi a házastársi hűséget.⁸ Manapság ezen a percímen nem szokták semmissé nyilvánítani a házasságot. Ezt azzal magyarázzák a bírák, hogy alperesnek az a szándéka, hogy a házasságkötés

⁴ Vö. SRRD diei 19 iulii 1983. una coram Giannecchini.

⁵ Vö. SRRD diei 24 octobris 1967, una coram Canals; SRRD diei 18 decembris 1975, una coram Davino.

⁶ Vö. SRRD diei 14 martii 1969 una coram Ferraro.

⁷ Vö. SRRD die 20 ^{ianuarii} 1973; E. BLEULER, *Trattato di Psichiatria*, Milano 1967, 623.

⁸ In SRRD XXVII [1935] 358.

után is fenntartsa homoszexuális kapcsolatát a házasságkötés tárgyát nem érinti. A házasságkötés tárgya, a másik testéhez való jog, amely önmagában gyermekáldásra alkalmas házastársi cselekedet. A homoszexuális kapcsolat a dolog természeténél fogva nem lehet önmagában gyermekáldásra alkalmas házastársi cselekedet – érvel egy 1980. január 31-én Hout előadóbíró előtt hozott ítélet.

Az elmondottakkal ellentétben előfordult, hogy a Szentszék bírósága eredményesen vizsgálta a homoszexuális házasságát a gyermekáldás kizárása percímen. Többségében arról volt szó, hogy a homoszexuális félben akkora volt az ellenszenv a másik nem iránt, hogy egyszerűen elutasította a házastársi közösülést.⁹ Sikeres volt felperes részéről az a kezdeményezés is, amikor a homoszexuális fél részéről fennálló *felbonthatatlanság kizárásának* percímen kérte a házasság semmissé nyilvánítását. Az ordinációs zavar a nő részéről állt fenn, aki a társadalom felé asszonynevet akart szerezni.¹⁰

e.) A hatvanas évek vége, a hetvenes évek eleje fordulatot jelentett a joggyakorlatban. Ettől kezdve két percímet részesítettek előnyben. Noha ezek törvényileg csak a második Kódexben jelentek meg (vö. CIC 1095. k. 2-3 pp.), mégis előszeretettel alkalmazták ti. az „*ítélőképesség hiánya*”,¹¹ és a „*belső házassági kapcsolatot érintő itélőképesség hiánya*”¹² percímeket.

2. 1981-ben november 22-én, Krisztus Király ünnepén látott napvilágot II. János Pál pápa „*Familiaris consortio*” kezdetű apostoli buzdítása. A pápa ezeket írja: „*Ezért a nemiség, mely által a férfi és a nő a házastársakra sajátosan jellemző cselekedetekkel, kölcsönösen odaadják magukat egymásnak, egyáltalán nem biológiai tény csupán, hanem az emberi személy legbensőbb magvát érintő valóság. A nemiség csak akkor nyilvánul meg igazán emberi módon, ha kiegészítő része annak a szeretetnek, amellyel a férfi és a nő teljes önmagát kölcsönösen és mindhalálilig elkötelezi. A test fizikai átadása hazugság volna, ha nem annak a teljes, személyes átadásnak volna jele és gyümölcse, amelyben az egész személyiség a maga mulandó (anyagi) valóságában is jelen van: ha ugyanis az ember megtartana magából valamit – még ha csak a lehetőséget is, hogy később másként határoz – már nem adná teljes önmagát*”.

Az apostoli buzdítás hatására az Apostoli Szentszék Bíróságán a homoszexualitás másik eleme, ti. az ellenkező nem iránti ellenszenv kezdett hangsúlyt kapni. Ezek az ítéletek azt hangsúlyozzák, hogy jogos különbséget tenni a *homogenitalis* és a homoszexuális hajlam között. „*A homogenitalis hajlam kizárja a szexuális kapcsolatot a másneművel, míg a homoszexuális hajlam nem szükségszerűen zárja ki a másik nemmel való szexuális kapcsolatot, hanem elsődlegesen kizárja az életközösséget.*”¹³

⁹ Vö. SRRD diei 18 maii 1973, una coram Serrano; SRRD diei 23 martii 1982. in una coram Agustoni.

¹⁰ Vö. SRRD diei 23 octobris 1981, una coram Serrano.

¹¹ Vö. SRRD, die 14 martii 1969, una coram Ferraro. „*Carolae incapacitate ad validum eliciendum consensum nostram facimus, ...*”.

¹² Vö. SRRD diei 22 iunii 1968, una coram Ewers. „*...ob incapacitatem eiusdem tradendi sponsae ius in proprium corpus perpetuum et exclusivum in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem.*”

¹³ SRRD diei 15 martii 1983, una coram Colagiovanni. „*Merito igitur distinguitur*

„Az életközösséget összefoglalva így határozhatjuk meg – írja egy Stankiewicz előtt hozott ítélet – jog-kötelesség olyan szexuális kapcsolatra, amely szükségszerűen testi, lelki és erkölcsi egyesülést jelent.”¹⁴

A házassági jog-kötelesség nem merül ki a nemi szervek útján történő testi kapcsolattal, hanem ki kell terjedjen az egész élet közösségére, vagyis szem előtt kell tartanunk a másik fél iránti kapcsolatot.¹⁵

Példaként említünk egy esetet.

Az 1972-ben kezdődő belső kapcsolat és jegyesség után Frigyes és Viktoria 1973. június 24-én Rómában házasságot kötöttek. A közös életet 1974 márciusában szakították meg. 1974. október 2-án megszületett közös gyermekük. A polgári hatóság 1975. november 14-én engedélyezte felek különélését, bár 1975. július 16-án a férfi kánoni eljárást kezdeményezett *a hűség és a felbontathatatlanság kizárása a férfi részéről* percímeken.

A perfelvételi tárgyalás folyamán a perkérdésben a két percímet kibővítve bekerült a „*férfi részéről fennálló képtelenség a házasság lényeges terheinek vállalására*” percím is.

1980. december 17-én három szakértő meghallgatása után a latiumi bíróság „*férfi részéről fennálló képtelenség a házasság lényeges terheinek vállalására*” percím a házasságot semmissé nyilvánította. Másodfokon az ügy a Rota Romana elé került.

A jogi rész II. János Pál pápa „Familiaris consortio” kezdetű apostoli buzditására hivatkozik. A házasság több, mint felek testi kapcsolata. Aki házasságra lép, nem csak testileg kell, hogy kielégítse a másik felet. Ha egyik vagy másik fél súlyos mértékben és gyógyíthatatlanul homoszexuális, úgy képtelen önmaga átadására és a másik elfogadásra, vagyis a házasság lényegére.

A tényeket illetően az első szakértő elmondja, hogy a felperes vizsgálatánál kiderült, hogy homoszexuális. 12-13 éves volt, amikor az első ilyen irányú tapasztalatait szerezte. Mélységes ellenszenv élt benne a nővel szemben, akit rabszolgává akart tenni. Kérte, hogy erről a szakértő ne beszéljen. Ám a bíróság szakértője nem hallgathat. A Rota Romana ügyhallgatója előtt felperes elmondta, hogy minden erejével próbálta titkolni ezt a hajlamát, és csak amikor már úgy tűnt, hogy szenvedélye kibírhatatlan erővel űzi, hajtja, akkor állt elő a színlelés percímével. De most, hogy minden kiderült, alázatosan vett tudomásul mindent. Elmondta, hogy nem érdekelték a lányok csak a fiúk. Kínnal és szenvedéssel takargatta ezt az érdeklődését. Hogy mégis elgyőzze vágyait, lányokkal próbált kapcsolatot felvenni. A lányok viszont egyik a másik után elhagyták. Aztán testi kapcsolatba került Viktóriával, akinek számtalanszor kifejtette, hogy nem akar megnősülni. Alperesnő szavá tette, hogy férje gyakran járt egy bizonyos Brúnóhoz, akiről olyan szenvedéllyel tudott beszélni, hogy már-már féltékennyé tette.

homogenitalis ab homosexualitate: illa excludit actus sexuales cum diverso sexu; haec non necessario illas excludit, sed implicat exclusionem praevalentem communionis”.

¹⁴ Vö. SRRD diei 24 novembris 1983, in una coram Stankiewicz.

¹⁵ Vö. SRRD diei 15 martii 1983, in una coram Colagiovanni.

Viktoria volt az, aki a fiú szüleinél a házasságot kezdeményezte. Ezután a férfi is sürgette a házasságot „ám az nekem csak színfalként kellett, hogy nyugodtabban élhessem megszokott életemet”. A férfit azonban annyira nyomasztotta ez az állapot, hogy beiratkozott az egyetemen pszichológiára, hátha hallani fog valamit, ami javíthat a helyzetén.

Felperes a házasságból mindenképpen menekülni akart. Magán az esküvőn úgy jelent meg, mint egy „temetésen”. Kényszerből elhálta a házasságot. A született gyermeke nem érdekelte. Az asszony életét ott keserítette meg, ahol csak lehetett, noha hajlamairól nem sokan tudtak, és aki tudott, az hallgatott. A felperes számára csak József létezett, akivel ma is él.

A körülmények mind alátámasztották szakértők megállapításait, noha a házasság előtti időről – felperesen kívül – senki és semmit nem tudott mondani. A házasságkötést követő események azonban mind-mind arra utaltak, valóban megelőző, és örökös homoszexualitásról van szó, amely a férfiben a feleségével szemben kimutatható ellenszennvel egyértelműen bizonyítható.

Bírói döntés: *Bebizonyosodott a házasság érvénytelensége képtelenség a házastársi életközösség vállalására és viselésére homoszexualitás miatt felperes férfi részéről* percímen.¹⁶

¹⁶ Vö. SRRD diei 19 iulii 1983, una coram Gianneccchini.